

IN MEMORIAM

ALEXANDRU ARTIMON

(14.09.1938 – 08.09.2008)

„Cei vii pomenesc pe cei morți. E o datorie, pe care muritorii și-au statornicit-o, dintru însuș începutul gândului despre moarte...”

V. Pârvan, *Memoriale*, 1923

În a două jumătate a secolului al XX-lea, pe drumul deschis de Ion Nestor, arheologia medievală, în țara noastră, s-a dezvoltat mult, numărul specialiștilor de mare competență a crescut, amploarea cercetărilor și studiilor de specialitate a sporit de la un deceniu la altul. S-a format, treptat, o a doua generație de arheologi medievști din care face parte și Alexandru Artimon, cel care a slujit cu credință, cu o pasiune și tenacitate deosebită muzeografia și arheologia medievală din Moldova, vreme de aproape jumătate de secol.

Am scris în câteva rânduri despre Al. Artimon, în fapt despre cercetările sale arheologice, vizând îndeosebi geneza și evoluția orașelor medievale românești, în special din zona sud-vestică a Moldovei. Urma să spun și apoi să scriu câteva cuvinte cu prilejul aniversării a 70 de ani de la nașterea sa, aniversare pe care a pregătea și aștepta cu înfrigurare pentru ziua de 14 septembrie 2008. Dar timpul n-a mai avut răbdare. S-a întâmplat ca în dimineața zilei de 8 septembrie, ziua Nașterii Maicii Domnului, în vreme ce mă aflam în biserica din satul meu natal, Căciulești-Neamț, să primesc, telefonic, trista veste a încetării din viață, câteva ore mai înainte, a colegului și prietenului meu. Moire s-au grăbit tăindu-i firul vieții pe neașteptate. Tragica întâmplare mă obligă, de acum înainte, când vorbesc despre Al. Artimon, să folosesc doar timpul trecut al verbului „a fi”.

Încep prin a mărturisi că l-am cunoscut pe Al Artimon cu peste jumătate de secol în urmă; am dialogat cu el vreme de exact 50 de ani, din septembrie 1958, când am devenit colegi de facultate, până în septembrie 2008. Am fost colegi de an, de grupă, de cămin, de „viață studentească” în general. Ne-am reîntâlnit, după câțiva ani de la absolvire la Bacău. Am lucrat câteva decenii în același muzeu, am colaborat, cu onestitate și benefic pentru amândoi, pe unele șantiere arheologice, am scris împreună câteva articole și o monografie, așa încât pot spune că ne-am cunoscut bine. Am avut un dialog permanent cu schimburi de idei valoroase în profesie. Am avut uneori păreri contradictorii, dar productive, din care am câștigat amândoi spre beneficiul activității noastre în slujba lui Clio.

Al. Artimon venea din nordul Moldovei. A văzut lumina la 14 septembrie 1938 în satul Coșula, comuna Copălău, din județul Botoșani. Cu studii secundare serioase la vestitul liceu „A.T. Laurian” din Botoșani, după ce a fost un timp profesor suplinitor, între 1958–1963 a urmat cursurile Facultății de Istorie-Filozofie din

cadru Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Dintre profesorii care ne-au marcat deopotrivă evoluția îi amintesc pe Mircea Petrescu-Dîmbovița, academicianul nonagenar de azi, și pe regretații Nicolae Gostar, Constantin Cihodaru, Ilie Grămadă, Vasile Neamțu și Gheorghe Platon, care ne-au orientat și stimulat pasiunea spre cercetare în general, iar primii doi spre arheologie, în special. Al. Artimon a fost un student sânguincios, dornic să-și îmbogățească mereu orizontul cultural-științific, deseori nemulțumit de cât știe, modest, cooperant și respectuos față de profesori și colegi, cu un comportament în limitele normalului, fără excese. La sfârșitul facultății era un tânăr intelectual format, dar îndeosebi promițător.

După absolvirea facultății a funcționat un timp, între 1963–1967, ca director la Muzeul de Istorie din Tg. Neamț, unitate mărunță, cu doar trei angajați, fără posibilități de susținere a unor cercetări arheologice de mai mare amploare, așa cum ar fi dorit, mulțumindu-se doar cu investigații de teren și sondaje care să mențină treaz interesul pentru arheologie, precum cele de la Cetatea Neamțului, Ghindăoani, Ocea, Petricani și Războieni. Trei ani, între 1967–1969, a lucrat ca șef de secție la Muzeul de Istorie din Suceava, unitate muzeistică cu prestigioase tradiții, unde avea mari posibilități de implicare în cercetarea arheologică, fapt care s-a și întâmplat, fiind inclus în colectivele de cercetare a unor importante situri arheologice cum au fost cele din orașul Suceava, în special de la biserica „Sf. Dumitru”, de la cetatea de Scaun, Mănăstirea Slatina, Mănăstirea Putna și Volovăț, la ultimul sit arheologic a condus cercetările realizate. Din această vreme datează unele din primele sale rezultate remarcabile, cum ar fi cele de la Volovăț, unde a dezvelit un interesant lăcaș de cult, datând din secolul al XIV-lea, descoperire de mare importanță pentru perioada de geneză a statalității românești la est de Carpați care l-a propulsat pe Al. Artimon în rândul arheologilor medievali cunoscuți din țara noastră.

Dar adevărata sa consacrare, ca muzeograf și cercetător al genezei orașelor medievale românești de la est de Carpați, avea să aibă loc la Bacău. La îndemnul lui Iulian Antonescu, un deschizător de drumuri în muzeografia și arheologia băcăuană, a venit la muzeul din orașul lui Bacovia unde a avut un câmp larg și posibilități de cercetare, atenția sa îndreptându-se, cu precădere, spre cercetarea genezei și evoluției orașelor medievale Bacău, Adjud și Târgu Trotuș. În cadrul muzeului băcăuan (azi Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”), a fost muzeograf principal, un timp șef de secție, iar între anii 1992–1999, director adjunct. A lucrat în cadrul muzeului și după pensionarea survenită în anul 2001, fără beneficii materiale, până în ultima zi a vieții sale. În paralel a fost angajat, după pensionare, expert arheolog la Direcția Județeană Bacău pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național. A folosit toate posturile ocupate și pozițiile dobândite pe merit în scopul continuării și dezvoltării cercetărilor arheologice și a valorificării științifice a rezultatelor acestor cercetări.

Om care știa ce vrea în viață, și-a îmbogățit permanent informația de specialitate, era la curent cu rezultatele și evoluția cercetărilor în arheologia medievală, a frecventat câteva cursuri de perfecționare, îndeosebi în domeniul muzeografiei, a participat timp de peste patru decenii la sesiunile științifice anuale de rapoarte arheologice, la numeroase Sesiuni științifice, simpozioane și colocvii, la nivel național și zonal.

A efectuat cercetări, prin sondaje și săpături metodice de amploare cum au fost cele de la Volovăț, Bacău-Curtea domnească, Ștefan cel Mare-Bacău și Târgu Trotuș, în peste 20 de situri arheologice, a valorificat științific câteva tezaure monetare, fiind autor sau coautor al unor articole privind tezaurele de la Ghindăoani, Suceava, Mănăstirea Cașin, Cleja, Drăgești-Tătăraști, Budești-Plopana și Ștefan cel Mare-Bacău. A avut preocupări pentru recuperarea unor informații din izvoarele scrise medievale privind viața urbană.

Opera sa științifică s-a concretizat în 8 cărți de autor și coautor, în peste 75 de articole, studii și rapoarte arheologice, tipărite în prestigioase reviste de specialitate, precum SCIV/SCIVA, Carpica, Materiale și Cercetări Arheologice, Anuarul Muzeului Județean Suceava, Studii și Comunicări Vrancea, Revista Muzeelor și Monumentelor, Analele Brăilei, Arheologia Medievală, Cronica Cercetărilor Arheologice, Studia Antiqua et Archeologica, Revista de Istorie-Zargidava, Acta Bacoviensis ș.a. A publicat cca. 50 de articole, recenzii și note în reviste de specialitate sau reviste de cultură importante, precum revista de cultură Ateneu, Sinteză și Vitraliu-periodic al Centrului Cultural Internațional „George Apostu”. Pentru popularizarea rezultatelor cercetărilor sale arheologice, îndeosebi după 1989, a folosit și oportunitățile oferite de posturile de radio și televiziune locale și naționale.

Fiecare din cărțile, studiile și articolele scrise de Al. Artimon își are importanța sa și se constituie în cărămizi la ceea ce numim istoria și arheologia medievală a spațiului est-carpatic. Eforturile sale au fost răsplătite deseori și printr-o șansă extraordinară. Se poate spune că Al. Artimon a fost un arheolog norocos. De la începutul carierei sale a avut șansa să dezvelească resturile unui edificiu de cult din secolul al XIV-lea la Volovăț-Suceava. În timpul cercetărilor de la o curte boierească din sec. XVI–XVII, de la Ștefan cel Mare-

Bacău, din peretele unui martor dintre case, au apărut 42 de monede de aur, în fapt ducați emiși de dogii venețieni în sec. XVI–XVII. În timpul cercetărilor din perimetrul Curții Domnești de la Bacău din epoca lui Ștefan cel Mare, în extremitatea estică a terasei, care ar fi putut rămâne necercetată, a dezvelit un interesant turn locuință de apărare a Curții Domnești. Și exemplele ar putea continua.

Lucrările care l-au consacrat și l-au făcut un nume de notorietate în arheologia medievală referitoare la geneza și evoluția orașelor din zona sud-vestică a Moldovei rămân cele trei monografii realizate după o lungă perioadă de acumulare, de cercetare cu șpaclul în mână, și de maturizare științifică a autorului, pe care la menționăm în ordinea apariției: *Bacău-reședință voievodală* (1996, realizată în colaborare), *Civilizația medievală urbană din secolele XIV–XVII (Bacău-Tg. Trotuș-Adjud)*, tipărită în 1998 și *Orașul medieval Trotuș în secolele XIV–XVII. Geneză și evoluție*, apărută în 2003.

Lucrarea tipărită în 1998, cu un titlu aproape neschimbat, *Civilizația medievală urbană din SV Moldovei în secolele XIV–XVII*, a fost susținută ca teză de doctorat, în ziua de 1 mai 1999, la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, având drept conducător științific pe distinsul medievist prof. univ. dr. Victor Spinei, membru corespondent al Academiei Române.

Contribuțiile științifice ale dr. Al. Artimon au sporit substanțial cunoașterea genezei și evoluției orașelor medievale din sud-vestul Moldovei. Nimeni dintre cei care se ocupă azi și în viitor de o asemenea problemă nu poate ignora preocupările și rezultatele muncii arheologului dr. Al. Artimon. Dovadă a importanței cercetărilor sale este și faptul că articolele, studiile și monografiile elaborate sunt mereu citite și citate în lucrări de specialitate. Prin contribuțiile sale științifice Al. Artimon rămâne un nume de referință în elita arheologilor medieviști din țara noastră.

Dr. Al. Artimon a fost un soldat credincios, muncind pe șantierele arheologice până la sacrificiu și vreme de aproape jumătate de secol a mers consecvent, cu o voință și tenacitate rar întâlnite, sub „flamura arheologiei medievale”, ca să folosim sintagma unui remarcabil medievist, cum este prof. univ. dr. Victor Spinei, care i-a cunoscut activitatea, l-a încurajat în multe momente ale vieții și i-a apreciat rezultatele cercetărilor arheologice.

Contemporanii l-au apreciat și stimat pe dr. Al. Artimon, trecut în lumea celor dreپți la 8 septembrie 2008. L-au distins cu titluri, diplome și ordine naționale, între care menționăm doar titlul de Cetățean de onoare al comunei Tg. Trotuș (2003), Diploma de merit a Ministerului Culturii și Cultelor (2003) și Ordinul „Meritul Cultural” în grad de Cavaler (2004). Dar cea mai mare recunoștință din partea noastră, a celor de azi și a celor ce vor veni alături și după noi, este să-i păstrăm o vie amintire, să-i prețuim munca, tenacitatea-i exemplară manifestată până în ultima zi a vieții, și să-i continuăm opera.

Arheologului care o viață de om a „scormonit” cu șpaclul în „arhivele pământului”, pentru a scoate la lumină dovezi de civilizație medievală, să-i spunem la despărțire doar: SIT TIBI TERRA LEVIS.

IOAN MITREA